

Det bæredygtige terrændæk

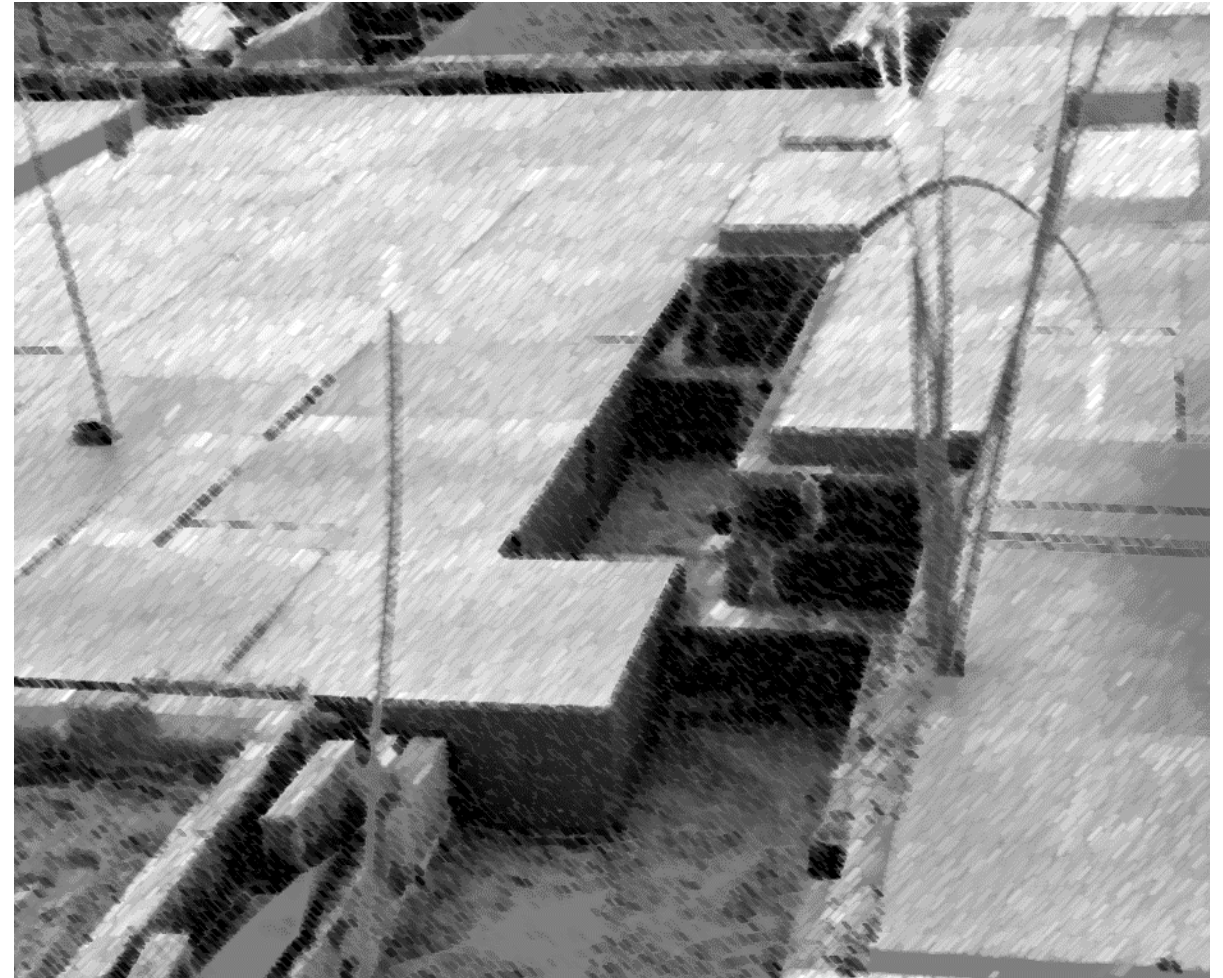
I hvilket omfang er det muligt at
opnå CO₂eq besparelser?

Damir Hatic, damh@via.dk

Lektor, ved Bygningskonstruktøruddannelsen i VIA, Aarhus

Medarbejder i [Forskningscenter for byggeri, energi, vand og klima](#)

Deltager og baggrund for projektet

Trin 1

Typisk dansk bygning i materialer som stål, beton og tegl

Trin 2

Primære og sekundære konstruktioner i beton og stål skiftes til byggevarer af træ

Trin 3

Beklædninger som facader, gulve og lofter skiftes til byggevarer af træ

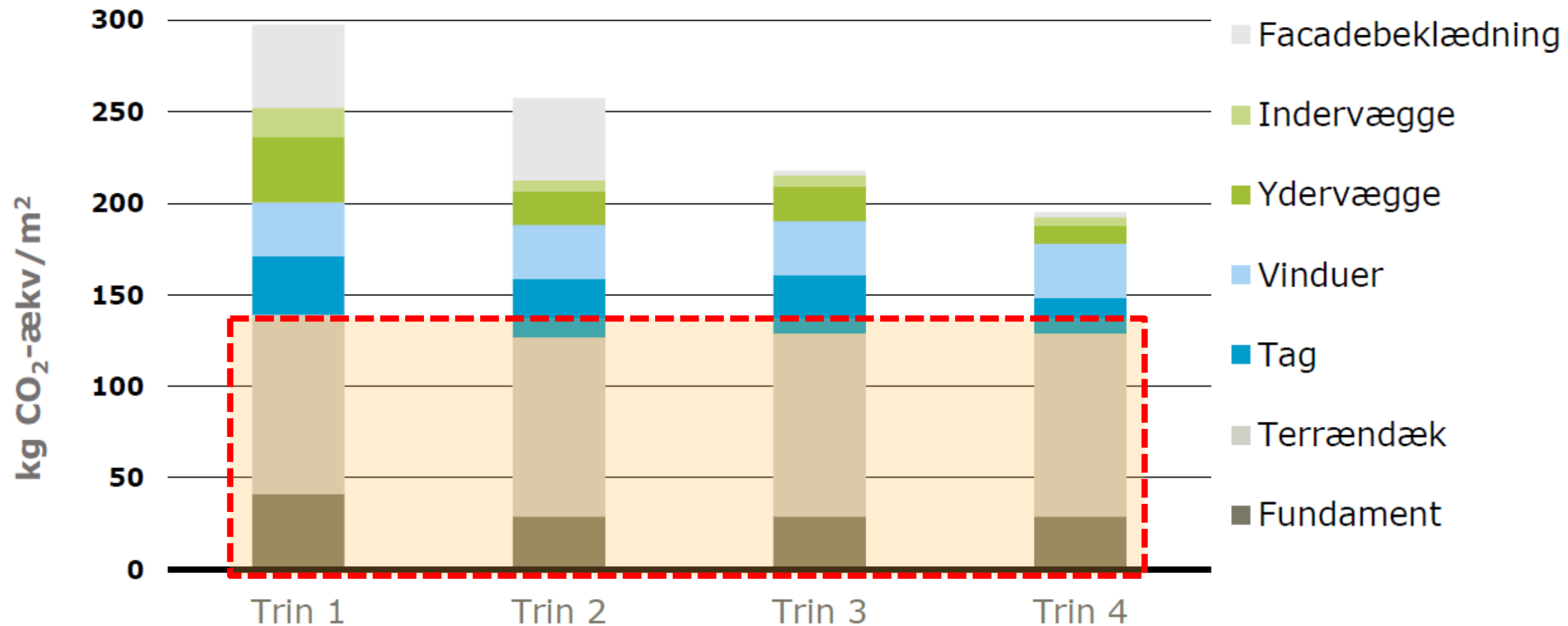
Trin 4

Mineraluldsisolering skiftes til træfiberisolering (hvor brandkrav tillader)

Enfamiliehuse

CO₂-UDLEDNING OVER 50 ÅR FORDELT PÅ BYGNINGSDELE

Projektet

Erfaring, læring, perspektiv

Bygbarhed

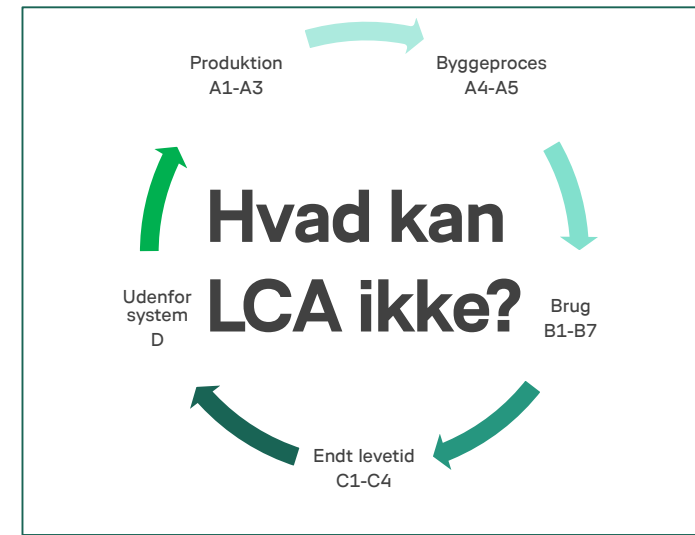

Omstilling

EPD

Data bliver bedre

Produktion
A1-A3

Byggeproces
A4-A5

Udenfor
system
D

Hvad kan
LCA ikke?

Brug
B1-B7

Endt levetid
C1-C4

Hvad har vi gjort?

State of the art

Terrændæk historisk set

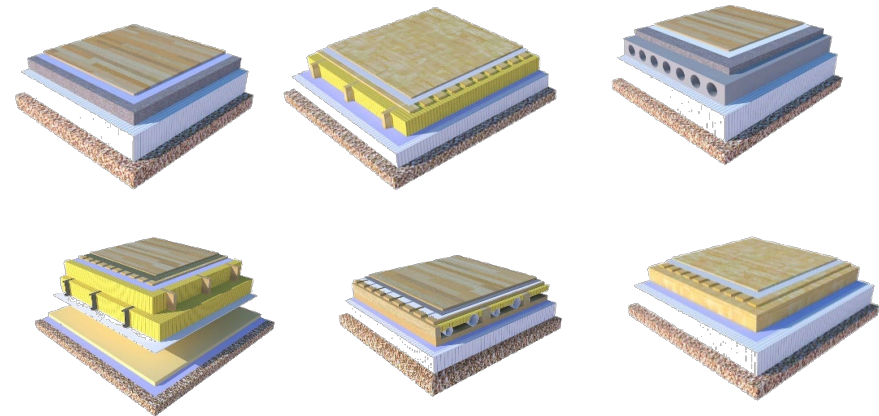
Hvordan udføres terrændæk andre steder i EU og verden?

Typiske funktionskrav

Valg af konstruktionsprincipper

Skulle være bygbare og skalerbare

Noget som vil kunne bruges i tæt/lav byggeri

LCA

Med udgangspunkt i EN 15978, dog med tolkning jf. Build

LCA

Funktionel enhed

1 m² terrændæk, som opfylder generelle krav for statik, som er fugt- og radontæt og overholder en U-værdi på 0,10 W/m²K

Betragtningsperiode

Betragtningsperioden er sat til 50 år.

LCA-værktøj og datagrundlag

LCA'en er udarbejdet i LCAByg v.5.2

Analysen er baseret på EPD'er fra den integrerede database i LCAByg men også enkelte EPD fra den danske branche og produktspecifikke EPD'er, hvor det har været relevant og retvisende.

Biomasse er sat til forbrænding i C faserne.

Livscyklusfase	Modul	Med i analysen
Produkt	A1 - Råmaterialer	X
	A2 - Transport	X
	A3 - Fremstilling	X
Byggeproces	A4- Transport	
	A5- Opførelse / montering	
Brug	B1 - Brug	
	B2 - Vedligeholdelse	
	B3 - Reparationer	
	B4 - Udskiftninger	X
	B5 - Renovering	
	B6 - Energiforbrug til drift	
	B7 - Vandforbrug til drift	
Endt levetid	C1- Nedrivning	
	C2- Transport	
	C3- Affaldsbehandling	X
	C4 - Bortskaffelse	X
Udenfor systemgrænse	D - Potentiale for genbrug, genanvendelse og nyttiggørelse	

Tabel 1; Oversigt af moduler tilhørende hvert fase, samt hvilke moduler er medtaget i analysen

Følsomhedsanalyse – hvad kan være af betydning for LCA resultater?

Funktionel enhed

Omkringliggende dele

Funktioner som grundlag

U-værdi, ja, men hvad ellers?

D&V

Systemafgrænsning

Er der faser som kan være af betydning?

A4- Transport
A5- Opførelse / montering

B2 – Vedligeholdelse
B3 – Reparationer

C3- Affaldsbehandling
C4 - Bortskaffelse
D – Potentiale for genbrug, genanvendelse og nyttiggørelse

Livscyklusfase	Modul	Med i analysen
Produkt	A1 – Råmaterialer	X
	A2 – Transport	X
	A3 – Fremstilling	X
Byggeproces	A4- Transport	
	A5- Opførelse / montering	
Brug	B1 – Brug	
	B2 – Vedligeholdelse	
	B3 – Reparationer	
	B4 - Udskiftninger	X
	B5 – Renovering	
	B6 – Energiforbrug til drift	
	B7 - Vandforbrug til drift	
Endt levetid	C1- Nedrivning	
	C2- Transport	
	C3- Affaldsbehandling	X
	C4 - Bortskaffelse	X
Udenfor systemgrænse	D - Potentiale for genbrug, genanvendelse og nyttiggørelse	

Tabel 1. Oversigt af moduler tilhørende hvert fase, samt hvilke moduler er medtaget i analysen

Datagrundlag

Miljødata

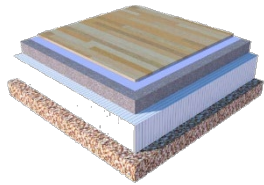
Generiske
Produktspecifikke
Branchespecifikke

Analysen er baseret på EPD'er fra den integrerede database i LCAByg men også enkelte EPD fra den danske branche og produktspecifikke EPD'er, hvor det har været relevant og retvisende.

Biomasse er sat til forbrænding i C faseme.

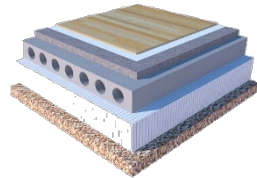
Bygningsdele og LCA resultater

Terrændæk konstruktioner og opbygning

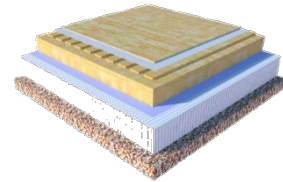
Type1, Fiberarmert beton

15 mm trægulv
Fugt/damp og radonspærre
120 mm fiberarmert beton
100 mm EPS isolering
150 mm EPS isolering
100 mm Afretnings sand/grus

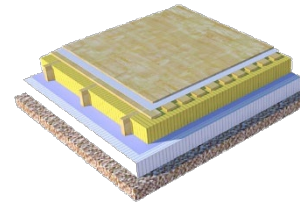
Type2-180 mm huldæk

15 mm trægulv
Fugt/damp og radonspærre
60 mm slidlag
180 mm huldæk
90 mm EPS isolering
150 mm EPS isolering
100 mm Afretnings sand/grus

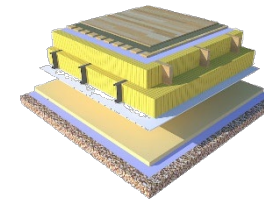
Type3-150 mm CLT

15 mm trægulv
0,5 mm gulvpap
21x95 mm forskalling
150 mm CLT dæk
Fugt/damp og radonspærre
60 mm EPS isolering
150 mm EPS isolering
100 mm Afretnings sand/grus

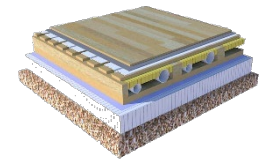
Type4-145 mm bjælkestrøer

15 mm trægulv
0,5 mm gulvpap
21x95 mm forskalling
145x45 mm bjælkestrøer / m mineraluld isolering
(Fugt/damp) og radonspærre
140 mm EPS isolering
100 mm Afretnings sand/grus

Type5-Krybekælder

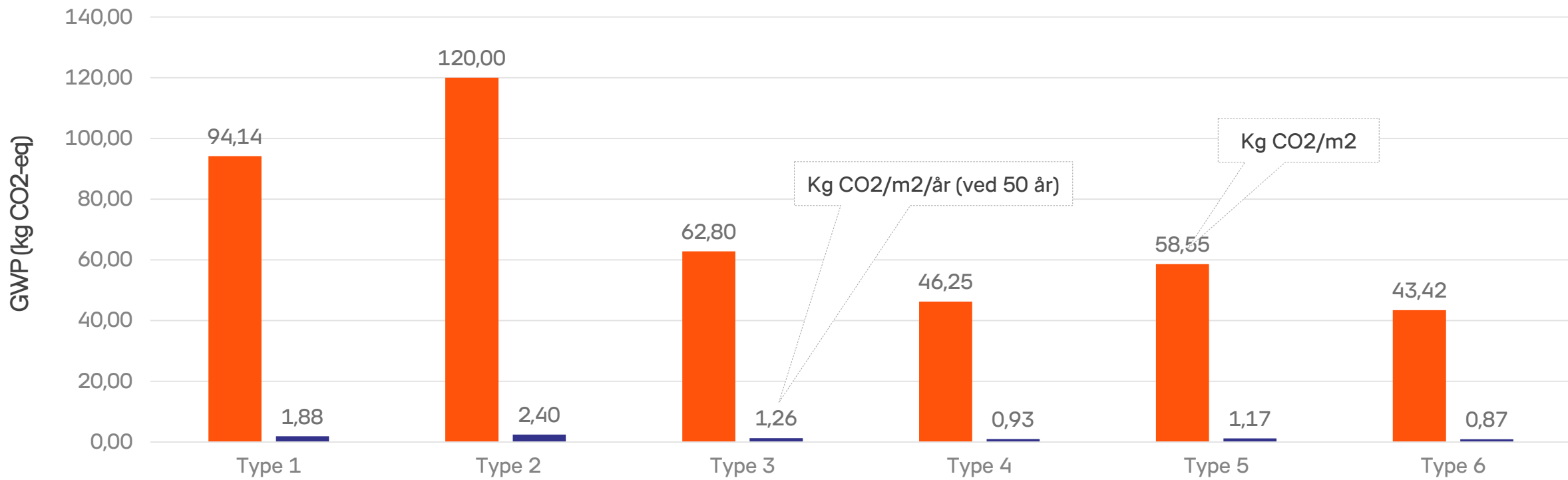
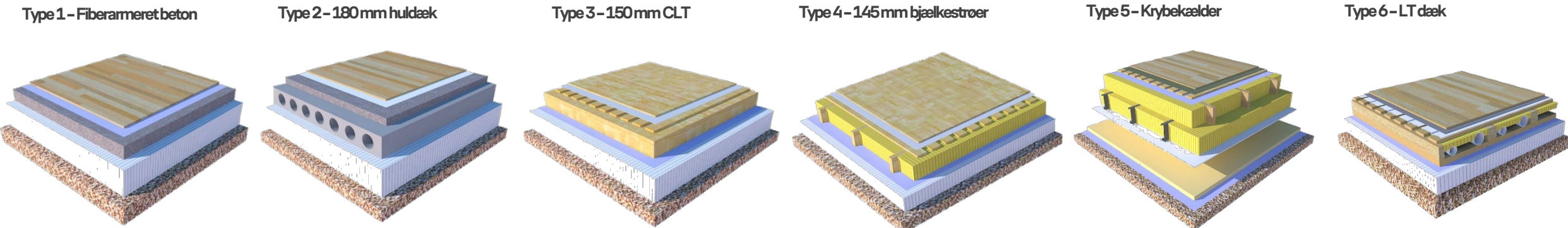
15 mm trægulv
0,5 mm gulvpap
21x95 mm forskalling
Fugt/damp og radonspærre
195x45 mm bjælkestrøer / m mineraluldsisolering
200 mm stålprofiler / m mineraluldsisolering
6 mm Etemitplade
50 mm sand
(Fugt/damp) og radonspærre
100 mm Afretnings sand/grus

Type6-LT dæk

15 mm trægulv
0,5 mm gulvpap
21x95 mm forskalling
145x45 mm bjælkestrøer + 45x45 mm bund / m mineraluldsisolering
(Fugt/damp) og radonspærre
130 mm EPS isolering
100 mm Afretnings sand/grus

Oversigt af det samlede LCA resultat ved alle typer

Konklusion

Konklusion

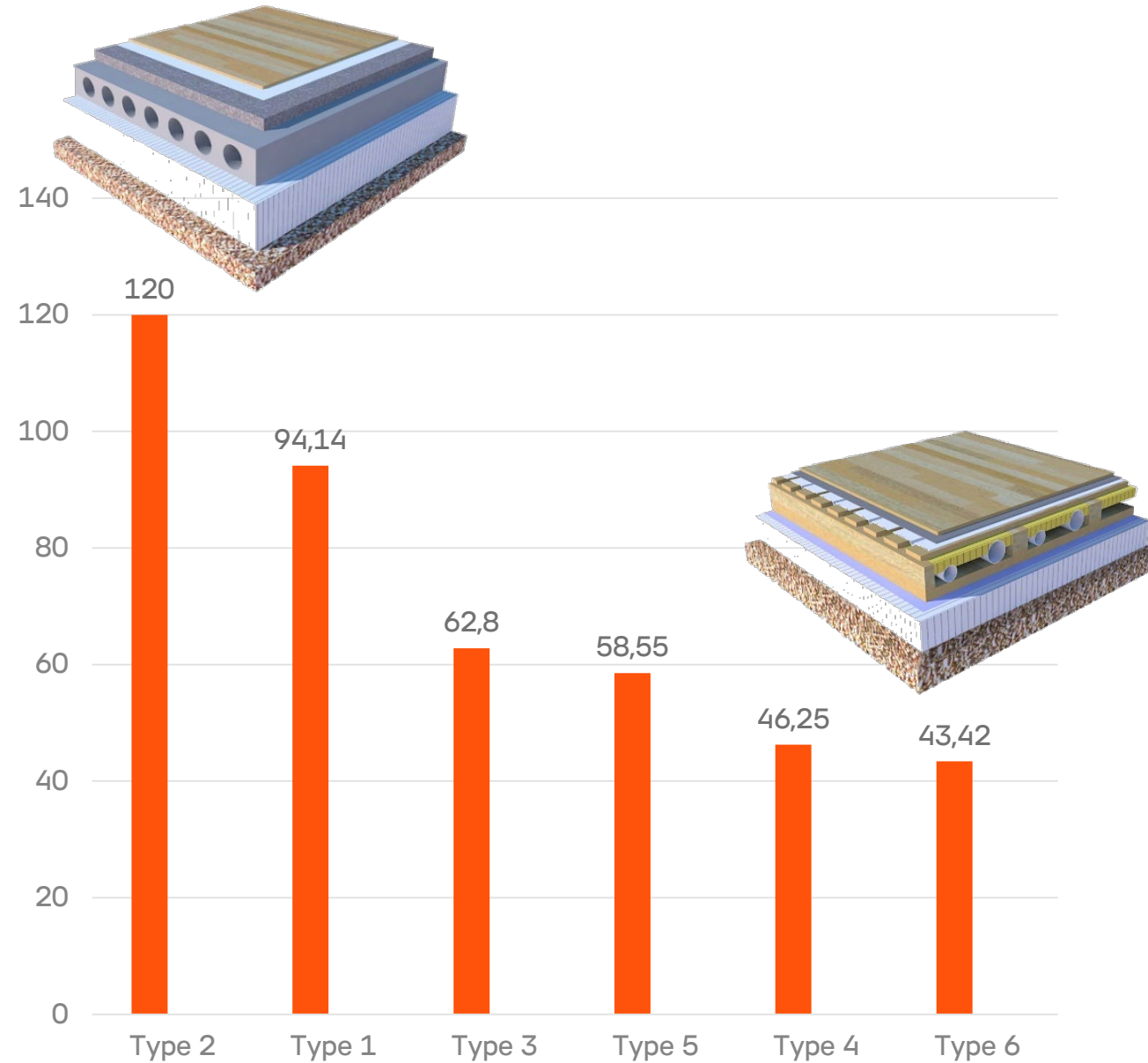
I hvilket omfang der er potentialer og muligheder for udvikling af terrændækket, med det formål at opnå yderligere CO2 besparelser, var det overordnede spørgsmål denne analyse skulle besvare.

Byggeteknisk er konstruktionerne med biomasse ikke uden udfordringer, men med opmærksomhed fra de projekterende og udførende, er det hellere ikke helt umuligt at udføre.

Der er en forskel på ca. 64% imellem typen med den største og typen med den mindste miljøpåvirkning.

For typer med biomasse er der en forskel på ca. 27% imellem type 3 og 6.

64% og 27% er dog betydelige størrelser, derfor kan det konkluderes at der er store potentialer for at opnå CO2-eg besparelser i forhold til terrændæk konstruktioner, selv om at besparelser er betinget af de konkrete projektf forhold som derfor skal medtages i beslutningen.

LCA resultat for Type 1 – Fiberarmeret beton

Kortfattet præsentation af type 1

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkningen fordelt på byggevarer i konstruktionen.

Denne type har den samlede udledning på 94,14 kg CO₂-eq/m².

Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra isolering som tilsammen udleder 40,33 kg CO₂-eq/m², eller ca. 43% (pos. 2 og 3)

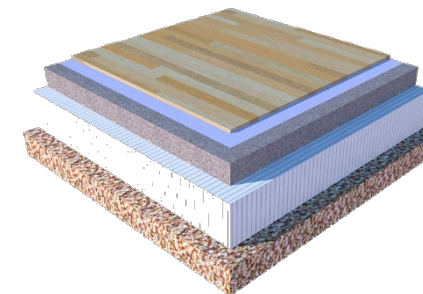
Der næst er det fiberarmeret beton som sammen med fiberarmering udleder 37,76 kg CO₂-eq/m², eller ca. 40 % (pos. 1 og 5).

Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

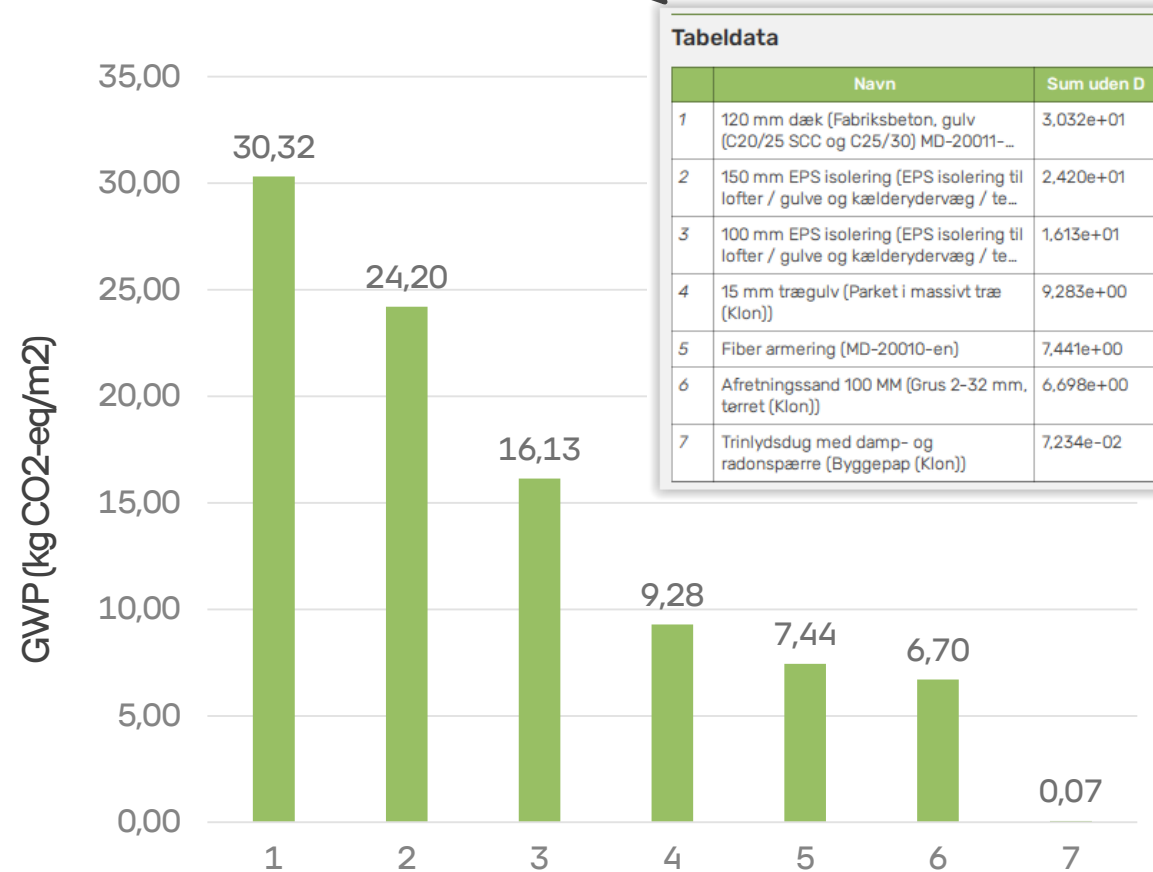
Terrændækskonstruktioner helt uden beton er ikke ukendte. Det såkaldte lette terrændæk er beskrevet i f.eks. Træinformation (2016), hvor gulv og underlaget monteres på en trykfast isoleringsplade.

Hvis betonlaget fjernes fra konstruktionen, vil det være muligt at spare ca. 40% CO₂-eq/m², alene på materialet, og dermed vil en let terrændæk rangere mellem type 5 og 4 med en miljøbelastning på 56,38 kg CO₂-eq/m².

Nogle af de andre potentielle miljøbesparelser vil også findes i en mindre udgravning og dermed mindre jord som skal håndteres (f.eks. kørsel til deponi osv.), samt hurtigere byggeproces fordi støbning undgås.

Bemærkning; Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

LCA resultat for Type 2 – 180 mm hulplade

Kortfattet præsentation af type 2

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkning fordelt på byggevarer i konstruktionen.

Denne type har den samlede udledning på 120 kg CO₂-eq/m².

Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra hulplade og slidlag som tilsammen udlader 65,22 kg CO₂-eq/m², eller ca. 54% (pos. 1 og 4)

Der næst er det isolering som tilsammen udleder 38,72 kg CO₂-eq/m², eller ca. 32%, (pos. 2 og 3)

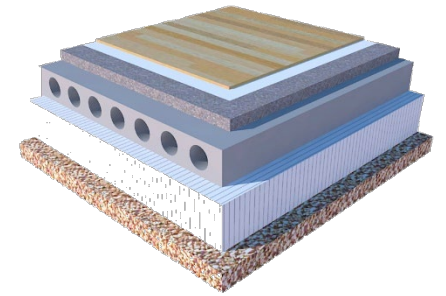
Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

Som beskrevet ved type 1, er det muligt at udføre terrændæk helt uden beton, forudsat funktionskraverne tillader det.

Når vi alligevel har valgt at se på præfabrikeret hulplade, er det fordi vi har vurderet at løsningen har et rimeligt godt cirkulært potentiale. Der er eksempler på løsninger hvor betonelementer er genanvendt

(https://www.bbsr.bund.de/BBSR/EN/publications/CompletedSeries/IEMB/2006_2007/DL_3_2007.pdf?__blob=publicationFile&v=1) med mindre eller ingen modifikationer.

En CO₂ optimering vil potentielt kunne opnås gennem en optimering af betonsammensætning og mængden. Betonsammensætningen kan ses i forhold til at dækket potentielt kan være fuldt understøttet, og derfor vil det være muligt at sænke betonstyrke.

Bemærkning; Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

LCA resultat for Type 3 – 150 mm CLT dæk

Kortfattet præsentation af type 3

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkning fordelt på byggevarer i konstruktionen.

Denne type har den samlede udledning på 62,80 kg CO₂-eq/m².

Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra isolering som tilsammen udlader 33,88 kg CO₂-eq/m², eller ca. 54% (pos. 1 og 3)

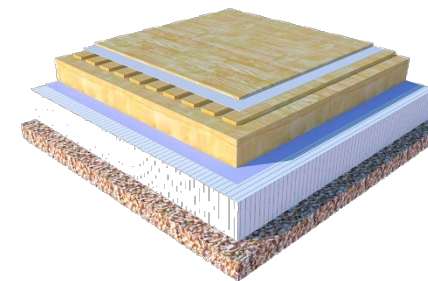
Der næst er det CLT som udleder 12 kg CO₂-eq/m², eller ca. 19%, (pos. 2)

Denne konstruktion indeholder en stor andel af biomasse (som CLT) og dermed indlejret CO₂. Denne indlejrede CO₂ giver fordele i produktionsfasen fordi den overstiger den forbrugte CO₂ i produktionen. I dette tilfælde er der 99,6 kg CO₂-eq indlejret i CLT'en i faserne A1-3. Mens i faserne C3 og C4 hvor CLT affaldsbehandles og bortskaffes (sat til afbrænding), udleder 111,6 kg CO₂. Dette giver et resultat på 12 kg CO₂-eq/m² for CLT set over hele cyklus perioden.

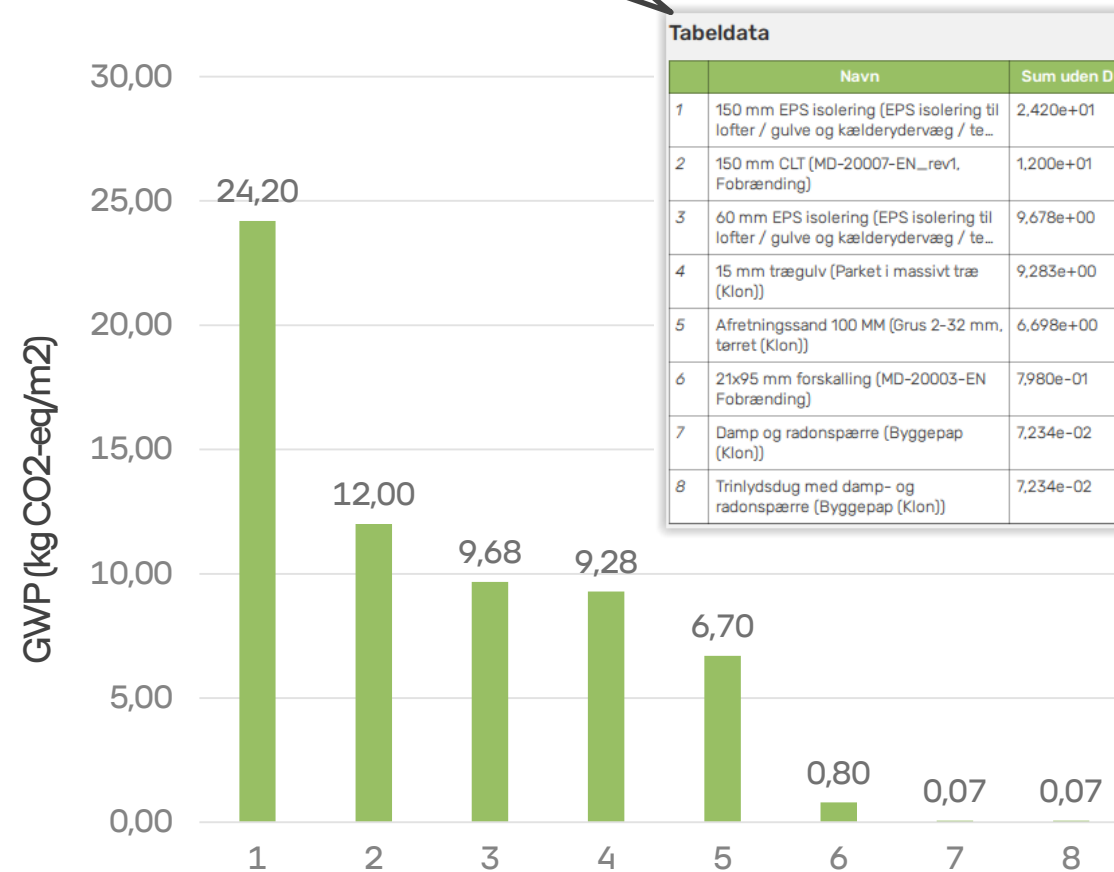
Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

Potentialet vil kunne findes i isoleringslaget. Vores analyse anvender generisk EPD, og det er med en vis sandsynlighed muligt at finde egnede isoleringsprodukter med bedre miljøprofil. Den samme mulighed vil der også være ved de andre typer.

Vi vil gerne fremhæve en anden mere langsigtede perspektiv. At der ved anvendelse af CLT elementer, sikres en lang holdbarhed (f.eks. fugtsikring under transport, udførsel og brug) af konstruktionen for at øge mulighed for genanvendelse og genbrug af CLT elementer. På den måde kan den indlejrede CO₂ forblive indlejret til fordel for miljøet. Den anvendte EPD for CLT (MD-20007-EN_rev1) har inkluderet et genbrugs-scenarie for fase D, hvor miljøpåvirkningen er beregnet til -786 kg CO₂-eq/m³. Potentialet vil dog bl.a. være betinget af kvaliteten af elementet efter endt funktionstid og markedsforhold for "gamle" materialer i fremtiden.

Bemærkning; Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

LCA resultat for Type 4 – 145 mm bjælkestrøer

Kortfattet præsentation af type 4

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkning fordelt på byggevarer i konstruktionen.

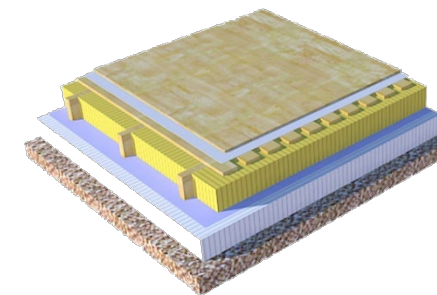
Denne type har den samlede udledning på 46,25 kg CO₂-eq/m².

Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra isolering som tilsammen udleder 28,59 kg CO₂-eq/m², eller ca. 62% (pos. 1 og 4)

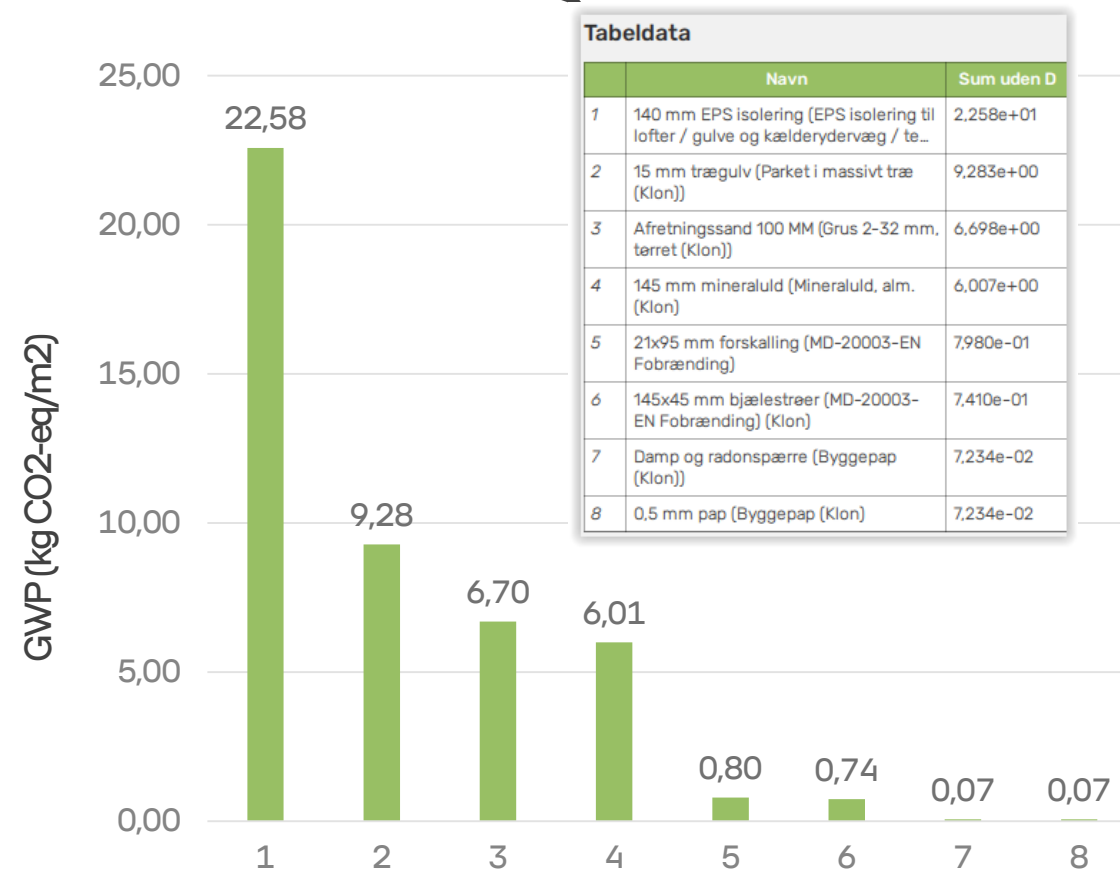
Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

Potentialet vil kunne findes i isoleringslaget. Vores analyse anvender generisk EPD, og det er med en vis sandsynlighed muligt at finde egnede isoleringsprodukter med bedre miljøprofil. Den samme mulighed vil der også være ved de andre typer.

Denne type konstruktion vil kunne udføres som selvbærende trækassetter, som kan åbne for mulighed for at anvende pælefundering, f.eks. stålskruer i stedet for stribefundamenter. Vores tidligere undersøgelse har vist at, ved at anvende stålskruer kan der spares op til 80% af CO₂-eq i forhold til stribefundamenter. (Hatic, D. 2021)

Bemærkning: Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

LCA resultat for Type 5 – Krybekælder

Kortfattet præsentation af type 5

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkning fordelt på byggevarer i konstruktionen.

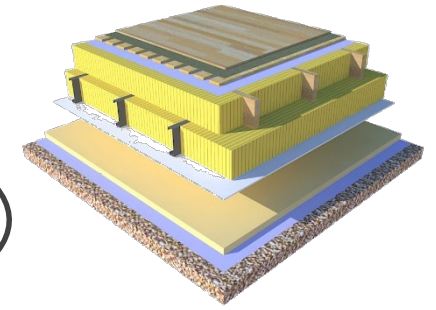
Denne type har den samlede udledning på 58,55 kg CO₂-eq/m².

Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra isolering som tilsammen udleder 16,36 kg CO₂-eq/m², eller ca. 28% (pos. 3 og 4)

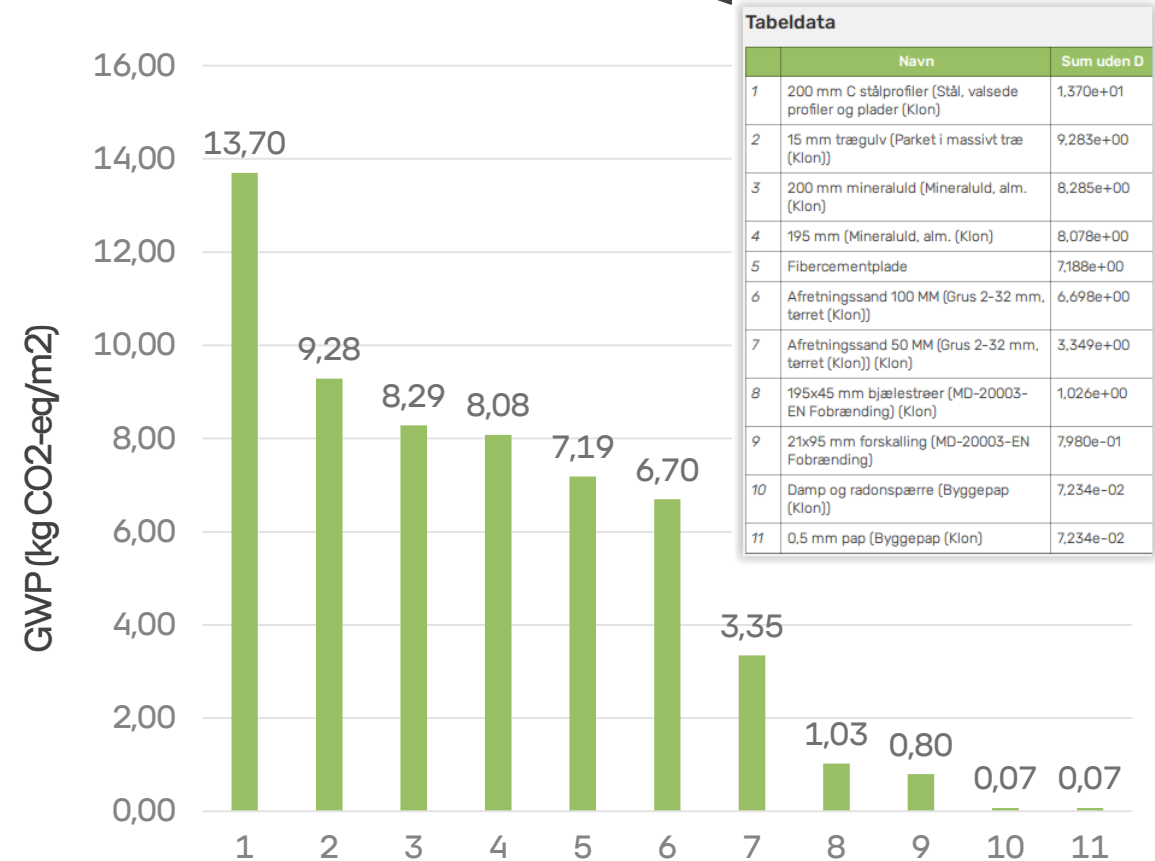
Dernæst er det stålprofiler som udlader 13,7 kg CO₂-eq/m², eller ca. 27% (pos. 1)

Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

Potentialet vil kunne findes i isoleringslaget. Vores analyse anvender generisk EPD, og det er med en vis sandsynlighed muligt at finde egnede isoleringsprodukter med bedre miljøprofil. Den samme mulighed vil der også være ved de andre typer.

Bemærkning; Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

LCA resultat for Type 6 – LT-dæk

Kortfattet præsentation af type 6

I diagrammet til højre ses miljøpåvirkning fordelt på byggevarer i konstruktionen.

Denne type har den samlede udledning på 43,42 kg CO₂-eq/m².

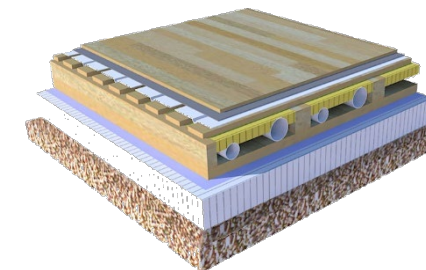
Det ses at den største miljøpåvirkning stammer fra isoleringen som udleder 20,97 kg CO₂-eq/m², eller ca. 48% (pos.1)

Forslag til overvejelser for optimering af konstruktionens miljøprofil

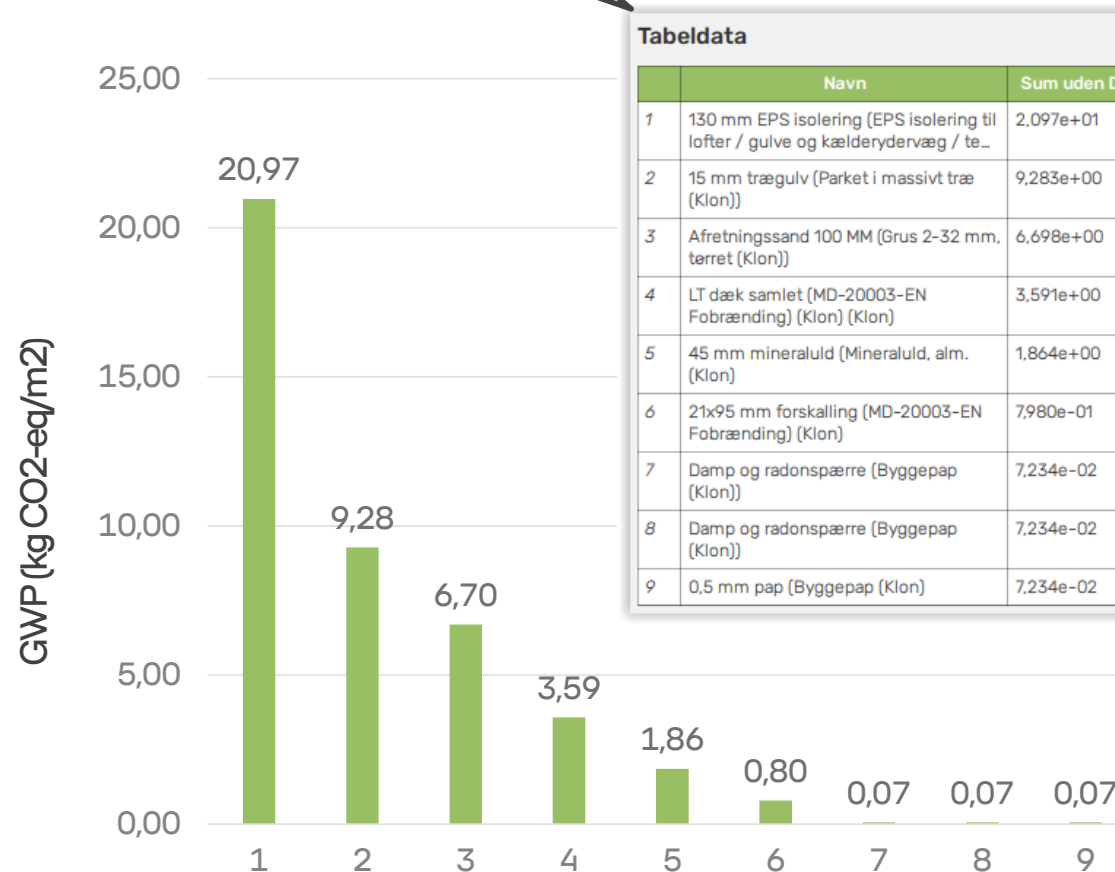
Potentialet vil kunne findes i isoleringslaget. Vores analyse anvender generisk EPD, og det er med en vis sandsynlighed muligt at finde egnede isoleringsprodukter med bedre miljøprofil. Den samme mulighed vil der også være ved de andre typer.

Det kunne også overvejes om LT dæk kan udføres med genbrugt træ, og dermed udnytte cirkulære og øvrige miljømæssige fordele som træ kan tilbyde. Som inspiration kan der f.eks. henvises til projektet "Gentræ", - et samarbejde mellem Stark og Solum Gruppen.

<https://tilbudprof.stark.dk/gentrae/lga-golder-associates/?page=1>

Bemærkning; Rækkefølgen af materialer er jf. deres miljøpåvirkning, og ikke iht. bygningsdelsopbygning.

Rapporten vil kunne hentes fra www.ucviden.dk

Søg efter "Det bæredygtige terrændæk"

UC Viden

UC Viden - Professionshøjskolernes Videndatabase

Det bæredygtige terrændæk

Avanceret søgning

8752

Profil

1107

Forskningsenheder

39200

Publikationer

8794

Projekter

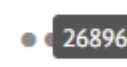
13752

Presse/medier

398

Priser

26896

Mere

Klik på et logo for at få vist en filtreret søgning på publikationer fra en bestemt professionshøjskole

Tak fordi I lyttede